

Vedad Gurda*

ODGOJNE PREPORUKE KAO ALTERNATIVA KRIVIČNOM POSTUPKU PREMA MALOLJETNICIMA I NJIHOVA PRIMJENA U PRAKSI

SAŽETAK

Rješavanje krivičnih predmeta izvan krivične procedure (eng. *diversion*) predstavlja jedan od najviše zagovaranih pristupa u modernom krivičnom pravu i smatra se posebno primjerenim načinom rješavanja lakših slučajeva maloljetničke delinkvencije. Svoju afirmaciju, u pojedinim evropskim sistemima maloljetničkog krivičnog pravosuđa, doživio je tokom osamdesetih i devedesetih godina prošlog vijeka, dok su u našem krivičnom zakonodavstvu mogućnosti njegove primjene prema maloljetnim učiniteljima krivičnih djela značajno proširene uvođenjem odgojnih preporuka.

Korištenjem klasične metodologije istraživanja na polju društvenih i pravnih nauka analizirana je priroda, vrste, uvjeti i procedure primjene predmetnih mjera u domaćem pravu. Značajan segment rada čini istraživanje primjene odgojnih preporuka u okviru pravosudnih institucija u Bosni i Hercegovini. Rezultati istraživanja pokazuju da njihova primjena u sudskoj praksi uopće nije zaživjela. S druge strane, iskustva u praksi tužilaštava su nešto bolja. To se posebno odnosi na rad Tužilaštva Brčko Distrikta u kojem je obim primjene datih alternativnih mjera u promatranom razdoblju bio na krajnje zavidnom nivou. Međutim, rezultati u radu tužilaštava na području FBiH i RS su znantno skromniji. Osim toga, u tužilačkoj praksi na području FBiH se bilježi stalni pad u primjeni odgojnih preporuka. Analizirani su uzroci takvog stanja, te pretpostavke koje je nuž-

---

* Mr.sc., Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli.

no ostvariti kako bi primjena odgojnih preporuka i izbjegavanje krivičnog postupka zbiljski zaživjele u praksi.

Ključne riječi: odgojne preporuke – maloljetnici – maloljetničko krivično pravosuđe

UVOD

Jedna od savremenih tendencija u krivičnom pravu, koja je posebno izražena kada su u pitanju maloljetnici u sukobu sa zakonom, jeste podsticanje razvoja alternativnih oblika reagiranja na delinkventna ponašanja mladih, koji pored traganja za alternativama institucionalnom tretmanu obuhvataju i nastojanja da se slučajevi maloljetničke delinkvencije pokušaju riješiti izvan krivične procedure, te da se suđenje maloljetnim učiniteljima krivičnih djela koristi kao *ultima ratio*. Potonji pristup „izbjegavanja“, odnosno „preusmjeravanja“ krivičnog postupka ka vanskudskim mehanizmima okončanja maloljetničkih krivičnih predmeta, u literaturi na engleskom jeziku, nerijetko se označava kao *diversion*¹ i isti se smatra posebno pogodnim odgovorom na bagatelni kriminalitet maloljetnika.² Idejnu paradigmu njegovog razvoja predstavljaju doktrinarne postavke *teorije neinterveniranja*, koja se tokom sedamdesetih godina XX vijeka javlja u okviru tzv. kritičke kriminologije.

Međunarodni dokumenti iz predmetne oblasti³ također afirmiraju njegovu primjenu u što širem obimu. To je i razumljivo obzirom da navedeni način postupanja sadrži izvjesne prednosti u odnosu na konvencionalnu reakciju u okviru krivičnog pravosuđa. Prije svega, preusmjeravanjem maloljetnika u sukobu sa zakonom od krivičnog postupka izbjegavaju se negativni efekti koje vođenje datog postupka može imati na hipersenzi-

---

¹ Rukovodeći se leksikom engleskog jezika među pojedinim autorima sa našeg govornog područja udomaćio se neologizam diverzija, kao sinonim za različite oblike vanskudskog postupanja sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom (Tako: I. Stevanović, „Nova zakonska rešenja o maloletnicima: značaj alternativa institucionalnom tretmanu (u svetlu reintegracije izvršilaca i osnaživanja žrtava)“, *Temida*, 1/2006, 62-63). Međutim, obzirom da termin „diverzija“ u našem jeziku ima i neka druga značenja, nastojat ćemo ga supstituirati nekim primjerenijim izrazima, kao što su: preusmjeravanje, vanskudsko ili alternativno postupanje.

² F. Dunkel, „Diversions: A Meaningful and Successful Alternative to Punishment in European Juvenile Justice Systems“ u J. Junger-Tas/F. Dunkel (eds.), *Reforming Juvenile Justice*, Springer, Dordrecht-Heidelberg-London-New York 2009, 148.

³ Uporedi: Konvencija o pravima djeteta (čl. 40.3.b.), Standardna minimalna pravila UN za provođenje maloljetničkog pravosuđa (Pekinska pravila) (pravilo 11.) i Standardna minimalna pravila UN za alternativne kaznene mjere (Tokijska pravila) (pravilo 2.5. i 5.1.). Također valja spomenuti i pojedine dokumente Vijeća Evrope, kao što su: Preporuka o novim načinima tretiranja maloljetničkog prestupništva i o ulozima maloljetničkog pravosuđa (R(2003)20) (čl. 7.), te Evropska pravila o sankcijama i mjerama u predmetima maloljetnih učinitelja krivičnih djela (Rec (2008)11) (pravila 3. i 12.).

bilnu ličnost i budući razvoj ove kategorije učinitelja.⁴ Nadalje, postupanjem izvan krivičnogpravnog ambijenta u okviru drugih društvenih struktura i agencija onemogućava se njihova stigmatizacija, što je jako značajna prednost, jer stigma i etiketa „kriminalca“ koja se pripisuje maloljetniku, koji je procesuiran u okviru krivičnog pravosuđa, spriječava njegovu socijalnu (re)integraciju, a samim tim vodi i ka otuđenosti koja može biti uvertira za novo delinkventno ponašanje.⁵ Također, pojedina kriminološka istraživanja su pokazala da maloljetničko prestupništvo predstavlja popratnu pojavu procesa sazrijevanja sa tendencijom da samostalno iščezne u postadolescentnom periodu, tako da se izvansudska reakcija čini primjerenijom u odnosu na reagiranje u okviru krivičnog pravosuđa, jer je „blaža“ i humanija, posebno u slučaju maloljetnika koji su učinili lakše krivično djelo. Osim toga, primjenom programa vansudskog postupanja značajno se rasterećuju kapaciteti krivičnog pravosuđa, koje je u mnogim državama preopterećeno.⁶ Naravno, ne treba zanemariti ni činjenicu da izricanje mjera preusmjeravanja i upućivanje na alternativne programe, koji se izvršavaju u okviru izvansudskih društvenih struktura i institucija, može imati i ekonomsko opravdanje, jer su ti programi nerijetko jeftini u odnosu na troškove vođenja krivičnog postupka i izvršenja krivičnih sankcija, posebno onih institucionalnog karaktera.⁷

Uvažavajući pomenute razloge i prednosti, u uporednom pravu, su se razvili različiti oblici alternativnog postupanja, pri čemu ovlaštenja za preusmjeravanje maloljetničkih krivičnih predmeta mogu biti povjerena: a) policijskim službenicima, b) tužilaštvu ili c) sudu. Kao primjere zemalja u kojima postoji legislativni osnov primjene „policijskog preusmjeravanja“ možemo navesti zakonodavstva: Kanade,⁸ Australije,⁹ Novog Zelanda,¹⁰ Engleske i Welsa,¹¹ te Holandije.^{12, 13} Međutim, premda međunarodni do-

⁴ H. Sijerčić-Čolić, „Maloljetničko krivično pravosuđe i maloljetnička delinkvencija u Bosni i Hercegovini“, *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, XLIV, 2001, 356.

⁵ K. K. Wiese, „Juvenile Justice: A Comparison Between The Laws New Zealand and Germany“, [www.http://ir.canterbury.ac.nz](http://ir.canterbury.ac.nz), 43-44.

⁶ F. Dunkel, 159-160.

⁷ Vidi više u: Lj. Radulović, *Maloletničko krivično pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd 2010, 78-79.

⁸ N. Bala/J. V. Roberts, „Canada's Juvenile Justice System: Promoting Community-Based Responses to Youth Crime u: J. Junger – Tas“, S. H. Decker (eds.), *International Handbook of Juvenile Justice*, Springer, Dordrecht 2006, 46.

⁹ A. Crawford/T. Newburn, *Youth Offending and Restorative Justice*, Willan Publishing, 2003, 29-31.

¹⁰ K. K. Wiese, 75-79.

¹¹ Lj. Radulović, 168-169.

¹² A. Van Kalmthout, „Obrana maloljetnog okrivljenika u novom nizozemskom kaznenom pravu“, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 4., br. 1/1997, Zagreb 1997, 282.

¹³ Ipak, u pomenutim državama diverziona ovlaštenja ne pripadaju isključivo policijskim službenicima,

kumenti podstiču primjenu predmetnog modela u što ranijim stadijima postupanja sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom i traže od država da predvide mogućnosti njene primjene i od strane policije,¹⁴ ovakvo rješenje nije prihvaćeno u zakonodavstvima pojedinih evropskih zemalja, kao što su: Njemačka,¹⁵ Austrija,¹⁶ Belgija,¹⁷ te većini zakonodavstava na području bivše Jugoslavije,¹⁸ u kojima takva ovlaštenja imaju isključivo tužilaštvo ili sud, odnosno oba navedena organa.¹⁹

S obzirom na njenu sadržinu, u literaturi (posebno njemačkoj i onoj sa južnoslovenskog govornog područja) se razlikuju dva oblika preusmjerenja: *a) jednostavno i b) preusmjerenje sa intrevencijom.*²⁰ Prva vrsta je prisutna kako u zakonodavstvima, tako i u praksi mnogih zemalja, a svodi se na primjenu načela *oportuniteta* koje za lakša krivična djela stoji na raspolaganju tužilaštvu ili sudu. U državama sa područja bivše Jugoslavije on se prevashodno ogleda u selekcioniranju (krivičnih) prijava, odnosno odluci nadležnog tužilaštva da, kada zbog prirode krivičnog djela, ličnosti maloljetnika i njegovih osobnih prilika to smatra svrsishodnim, ne preduzme krivično gonjenje. U njemačkoj literaturi se ovakva vrsta postupanja označava i kao „preusmjerenje bez bilo kakve sankcije“, od-

---

nego i tužilaštvu ili sudu, a u nekim državama i svim navedenim tijelima.

¹⁴ Uporedi: Standardna minimalna pravila UN za provođenje maloljetničkog pravosuđa (Pekinška pravila) (pravilo 11.).

¹⁵ S tim u vezi, u njemačkim akademskim krugovima se ističe kako davanjem ovlaštenja policiji da može primjenjivati mjere preusmjerenja znači narušavanje generalnog principa o trodiobi vlasti na zakonodavnu, sudsku i izvršnu vlast, a što predstavlja jedan od temeljnih principa njemačkog pravnog sistema. Policija, koja tradicionalno ima istražne i izvršne ovlasti, mogućnošću da selekcionira koji predmeti (ne) će ići u formalnu sudsku proceduru de facto preuzima ovlaštenja pravosudnih organa, a takvo što može biti pogubno, kakva historijska iskustva se bilježe tokom nacističke vladavine u Njemačkoj i ovlaštenja koja je imao Gestapo. Također, ističe se da bi ovakva praksa bila u suprotnosti i sa presumpcijom nevinosti iz čl. 6.2. Evropske konvencije o ljudskim pravima, jer bi na taj način policija anticipirala nečiju krivnju i prije otpočinjanja formalnog sudskog postupka. O tome više u: K. K. Wiese, K.K., 289-290 i F. Dunkel, 151.

¹⁶ A. Pilgram/K. Bruckmuller/G. Stummvoll, u F. Dunkel et al. (eds.), *Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments*, Forum Verlag Godesber-Monchengladbach 2010, 52.

¹⁷ J. Christiansen/E. Dumortier/A. Nuytiens u F. Dunkel et al., 105-106.

¹⁸ Izuzetak predstavlja novelirano maloljetničko krivično zakonodavstvo Republike Srpske, o čemu će biti riječi nešto kasnije.

¹⁹ Međutim, treba napomenuti da u pojedinim zemljama, poput Belgije, iako ne postoji zakonski osnov za to, policijski službenik vrlo često izvještaj o učinjenom krivičnom djelu od strane maloljetnika ne prosljeđuje javnom tužiocu, već maloljetniku izriče neformalno upozorenje ili zahtjeva od njega da učestvuje u određenim edukativnim programima (npr. programi iz oblasti saobraćajnih propisa), odnosno da nadoknadi neku manju štetu, a što predstavlja eklatantan primjer preusmjerenja od strane policije. Također, praksa neformalnog policijskog upozoravanja maloljetnih učinitelja krivičnih djela prisutna je i u našoj zemlji, ali i drugim zemljama sa područja bivše Jugoslavije. Uporedi: J. Christiansen, E. Dumortier, A. Nuytiens, A., 105-106 i M. N. Simović et al., *Komentar Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske*, Međunarodno udruženje naučnih radnika – AIS, Banja Luka 2010, 200.

²⁰ I. Stevanović, 62-63.

nosno *neinterveniranje* (eng. *non-intervention*).²¹ U stvari, u navedenom slučaju predmetni način postupanja nema značenje preusmjeravanja krivičnog predmeta maloljetnika ka vansudskim mehanizmima okončanja istog, već isključivo značenje izbjegavanja krivičnog postupka.

S druge strane, tek drugi oblik alternativnog postupanja ima puno značenje „preusmjeravanja“, jer podrazumijeva izricanje određenih mjera maloljetniku, poput upozorenja, različitih vidova nadzora, rada u korist društvene zajednice ili oštećenog, izvinjenja i naknade štete žrtvi, uključivanja u odgovarajuće programe savjetovanja (npr. programi odvikavanja od ovisnosti, kontrole ponašanja), te pohađanje dodatnih kurseva i edukacije, a koje se realiziraju u okviru različitih vansudskih društvenih agencija.²² Uspješna realizacija programa izvršenja ovih mjera ima za rezultat nepokretanje ili obustavu krivičnog postupka.

U većini sistema maloljetničkog pravosuđa predmetne mjere se temelje na principima restorativne pravde i imaju za cilj da razvijaju osjećaje odgovornosti maloljetnika za vlastito ponašanje, otklanjaju uzroke njegovog delinkventnog ponašanja i jačaju njegove pozitivne potencijale, te osnažuju žrtvu i zajednicu.²³

Koliko je navedeni model reagiranja na maloljetničko prestupništvo danas popularan u svijetu najbolje ilustruju podaci iz pojedinih zemalja u kojima obim njegove primjene značajno nadilazi tradicionalnu reakciju u okviru sistema maloljetničkog krivičnog pravosuđa. Primjera radi, u Njemačkoj se još od 80-ih godina dvadesetog vijeka bilježi stalni rast primjene vansudskog modela, tako da je njegova primjena u sveukupnoj reakciji na maloljetnički kriminalitet tokom 2006. godine dostigla procenat od čak 69%.²⁴ Još trijumfalniji podaci se bilježe na Novom Zelandu, gdje je u razdoblju od avgusta 2000. do aprila 2001. godine 84% maloljetničkih krivičnih predmeta okončano primjenom neke od alternativnih formi postupanja, dok je tek u 16% slučajeva konačan epilog postupanja sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom predstavljalo procesuiranje pred Sudom za mlade (eng. *Youth Court*) i izricanje krivičnih sankcija.²⁵ U grupu zemalja u

²¹ F. Dunkel, *Juvenile Justice in Germany: Between Welfare and Justice* u J. Junger-Tas, S. H. Decker, *International Handbook of Juvenile Justice*, Springer, Dordrecht 2006, 229.

²² Vidi ponovo: I. Stevanović, 63.

²³ Tako: V. Vranj, „Alternativne mjere – primaran odgovor na maloljetnički kriminalitet u Bosni i Hercegovini“, *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, LI, 2008, 718.

²⁴ Međutim, vrijedi naglasiti da u sveukupnoj stopi primjene vansudskog modela preko 50% otpada na neki od jednostavnih oblika diverzionog postupanja. Vidi više u F. Dunkel (2009), 152-154.

²⁵ G. Maxwell/J. Robertson/T. Anderson, *Police Youth Diversion – Final Report*, 2002., navedeno prema: K. K. Wiese, 173.

kojima predmetni model predstavlja dominantni oblik društvenog reagiranja na prestupništvo maloljetnika spadaju i Engleska i Vels. Međutim, za razliku od njemačkog primjera gdje je postojala konstantna progresija u obimu nje-gove primjene (koja se kretala od 43% u 1980. do već pomenutih 69% tokom 2006. godine), u Engleskoj i Velsu je bio prisutan nešto drugačiji trend. Naime, u ovoj zemlji je primjena alternativnih mjera u odnosu na sudsko procesuiranje maloljetnika tokom perioda od 1992 – 2003. godine opala sa 73,5% na 55,9%. Razlozi ovakve stagnacije mogu se tražiti i u promjeni idejnog kursa u politici suzbijanja maloljetničkog kriminaliteta, koja je od usvajanja *Crime and Disorder Act-a* 1998. godine usmjerena ka *novom punitivizmu*, pri čemu je „kultura izvinjenja“ zamjenjena „kulturom odgovornosti“.²⁶ Ipak, od 2003. godine se uočava blagi rast primjene predmetnih mjera.

Na kraju, ono što je posebno bitno naglasiti jeste da rezultati određenih istraživanja koja su vršena u pojedinim državama pokazuju da predmetni način postupanja predstavlja i učinkovitu strategiju suprotstavljanja maloljetničkom prestupništvu, obzirom da je stopa recidivizma maloljetnika prema kojima je reagirano primjenom alternativnih mjera manja (ili bar nije veća) u odnosu na one koji su procesuirani u okviru sistema krivičnog pravosuđa. To ćemo najbolje ilustrovati na primjeru nekoliko studija koje su vršene u Njemačkoj. Tako je jedna studija pokazala da je u slučaju maloljetnika koji su učinili prvo krivično djelo i prema kojima je reagirano primjenom spomenutih mjera stopa recidivizma u rizičnom periodu od 3 godine iznosila 27%, nasuprot 36% koliko je iznosila kod iste kategorije maloljetnika prema kojima su izrečene krivične sankcije. Ista studija je pokazala da i kada su u pitanju maloljetni povratnici, stopa recidivizma, kod onih prema kojima su primjenjivani mehanizmi preusmjeravanja, nije bila veća u odnosu na one koji su procesuirani u okviru krivičnog pravosuđa. Također, značajni rezultati koji idu u prilog „efikasnosti“ predmetnog modela reagiranja dobiveni su u okviru tzv. *Frajburške studije vršnjačkih grupa* (eng. *Freiburg birth cohort study*). Ovom studijom bilo je obuhvaćeno 25000 maloljetnika različitih godišta. Pa, iako je prema maloljetnim delinkventima uzrasta od 14 i 15 godina u promatranom periodu zabilježena povećana stopa primjene diverzije sa 58% na 82%, to se kod ove populacije nije odrazilo na povećanje stope delinkvencije. Štaviše, prema zvaničnim evidencijama, u naredne 2 godine, stopa recidivizma kod maloljetnika prema kojima su primjenjivani alternativni oblici postupanja bila je za 12% manja u odnosu na one kojima su nakon sprovedenog krivičnog postupka izrečene određene krivične sankcije.²⁷

²⁶ Lj. Radulović, 89-90.

²⁷ O navedenim, ali i sličnim studijama vidi više u F. Dunkel (2009), 159-160.

1. Odgojne preporuke kao oblik alternativnog postupanja u domaćem pravu

Primjena pojedinih modaliteta izbjegavanja krivičnog postupka prema maloljetnicima nije potpuna nepoznanica zakonodavstvima i praksi na ovim prostorima. Naime, krivično zakonodavstvo bivše Jugoslavije, ali i krivična zakonodavstva u Bosni i Hercegovini nakon njene samostalnosti, normirala su mogućnost primjene *načela oportuniteta krivičnog gonjenja* maloljetnih učinitelja krivičnih djela, a što, kako je prethodno istaknuto, predstavlja jednostavni oblik vansudskog postupanja. Međutim, reformom krivičnog zakonodavstva Federacije Bosne i Hercegovine iz 1998. godine, Brčko Distrikta iz 2000., te krivičnog zakonodavstva Republike Srpske i Bosne i Hercegovine iz 2003. godine u našoj zemlji su uvedene *odgojne preporuke*, kojima je dodatno proširen spektar alternativnih formi reagiranja na prestupništvo maloljetnika. Osim toga, on je i sadržajno obogaćen, obzirom da iste predstavljaju oblik „preusmjeravanja sa intervencijom“. Na kraju, posljednjom novelom maloljetničkog krivičnog zakonodavstva u Republici Srpskoj uvedena je još jedna vrsta alternativnih mjera pod nazivom *policijsko upozorenje*,²⁸ čime su otvorene mogućnosti za skretanje krivičnog postupka ka vansudskim mehanizmima i od strane policijskih službenika. Ipak, predmet našeg istraživanja neće biti svi oblici vansudskog postupanja, već isključivo odgojne preporuke, pri čemu će nam kao osnov za njihovu normativnu analizu poslužiti pozitivno krivično zakonodavstvo u Federaciji Bosne i Hercegovine.²⁹

Na početku izlaganja, a imajući u vidu njihovu pravnu prirodu, odgojne preporuke³⁰ bi se mogle odrediti kao alternativne mjere (mjere *sui gene-*

²⁸ O tim mjerama vidi više u Lj. Mitrović, „Krivične sankcije prema maloljetnicima u Zakonu o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske“, *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, vol. 47, br. 2/2009, 124-126.

²⁹ U trenutku pisanja ovog rada u BiH nije postojao ujednačeni legislativni model uređenja krivičnopravnog statusa maloljetnika. Naime, od 1. januara 2011. godine u Republici Srpskoj je na snazi Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku („Službeni glasnik RS“ br. 13/10) (u daljem tekstu: ZZPDMKP RS), kao integralni legislativni tekst koji regulira sveukupni krivičnopravni status maloljetnika (materijalnopravni, procesnopravni, izvršnopravni, te izvršenje krivičnih djela na štetu maloljetnika). S druge strane, u Federaciji Bosne i Hercegovine, Brčko Distriktu, te na nivou Bosne i Hercegovine je i dalje prisutan tradicionalni model, prema kojem je pravni status maloljetnih učinitelja krivičnih djela uređen posebnim cjelinama u okviru krivičnog zakona, zakona o krivičnom postupku i zakona koji uređuje oblast izvršenja krivičnih sankcija. Imajući u vidu da će kao osnov normativne analize biti korišteno krivično zakonodavstvo Federacije Bosne i Hercegovine, odnosno Krivični zakon (u daljem tekstu: KZ FBiH) („Službene novine FBiH“ br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10 i 42/11) i Zakon o krivičnom postupku (u daljem tekstu: ZKP FBiH) („Službene novine FBiH“ br. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 09/09, 12/10) treba napomenuti da oni odgojne preporuke uređuju na identičan način kao predmetni zakoni na nivou Bosne i Hercegovine i Brčko Distrikta, dok ZZPDMKP RS sadržava određene novine, na koje će biti ukazano na odgovarajućem mjestu u radu.

³⁰ Navedene mjere su normirane odredbama čl. 80-83 KZ FBiH i čl. 374-375. ZKP FBiH. Međutim, obzirom

ris) koje može primjenjivati nadležni tužitelj ili sudija za maloljetnike prije pokretanja postupka prema maloljetniku,³¹ pod zakonom propisanim uvjetima, te radi ostvarivanja specifične svrhe.

Naime, iako dati instrumenti društvenog reagiranja prema maloljetnicima u sukobu sa zakonom sadrže izvjesne karakteristike krivičnih sankcija, poput onih da su kao i krivične sankcije *propisane zakonom*, te da se ne mogu primjenjivati *ante delictum*, nego isključivo prema *učiniteljima krivičnog djela*, one se, kako po formalnim, tako i materijalnim obilježjima, razlikuju od krivičnih sankcija, tako da u teoriji preovladava shvatanje kako iste ne pripadaju kategoriji krivičnih sankcija, već predstavljaju *mjere sui generis*.³²

S tim u vezi, ukazat ćemo na nekoliko konstitutivnih elemenata koji razlikuju odgojne preporuke od svih, pa i maloljetničkih krivičnih sankcija. Prva *differentia specifica* vezana je za subjekte koji su nadležni za njihovo izricanje. Naime, dok je jedna od fundamentalnih odrednica krivičnih sankcija da njih izriče isključivo sud,³³ odgojne preporuke može izricati (primjenjivati) i nadležni tužitelj (v. čl. 82. st. 2. KZ FBiH). Nadalje, krivične sankcije su prinudne mjere, koje se izriču snagom sudskog autoriteta, dok se primjena odgojnih preporuka temelji na postulatima dobrovoljnosti i participativnosti,³⁴ odnosno

---

da predmetnim zakonima nisu detaljnije regulirane procedure primjene odgojnih preporuka, te nadzora nad izvršenjem istih, Vlada FBiH je početkom 2009. donijela Uredbu o primjeni odgojnih preporuka prema maloljetnicima ("Službene novine FBiH" broj 6/2009) (u daljem tekstu:UPOPM), kojom su otklonjeni navedeni nedostaci.

³¹ Imajući u vidu da je ZZPDMKP RS novelirao tok postupka prema maloljetnicima, predmetna konstatacija je samo djelimično primjenjljiva na maloljetničko krivično zakonodavstvo RS. Naime, sukladno ovom zakonu, tužitelj ima mogućnost primjene odgojnih preporuka prije no što donese naredbu o pokretanju pripremnog postupka (čl. 89-90. ZZPDMKP RS), dok sudija za maloljetnike ove mjere može primjeniti prije odlučivanja o prijedlogu tužitelja o izricanju odgovarajuće sankcije (čl. 106. ZZPDMKP RS). Ergo, sudija o primjeni odgojnih preporuka odlučuje nakon pripremnog postupka, tako da bi se u konkretnom slučaju moglo tvrditi da sudija odgojne preporuke primjenjuje tokom postupka, premda treba istaći da u teoriji krivičnog procesnog prava postoje izvjesne rezerve glede pitanja kada počinje krivični postupak, a samim tim i postupak prema maloljetnicima, kao posebni krivični postupak.

³² Uporedi: H. Sijerčić-Čolić, 356; M. Babić et al., *Komentari krivičnih/kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini*, Savjet/Vijeće Evrope: Evropska komisija, Sarajevo 2005, 356; O. Perić, N. Milošević, I. Stevanović, *Politika izricanja krivičnih sankcija prema maloletnicima u Srbiji*, Centar za mir i razvoj demokratije, Beograd 2008, 26.

³³ O osnovnim elementima, odnosno obilježjima koji tvore opći pojam krivičnih sankcija vidi više u: Z. Stojanović, *Krivično pravo opšti deo*, 10. izd., IP Justinijan, Beograd 2005, 285-286.

³⁴ Kao što je prethodno spomenuto, primjena alternativnih mjera i programa nerijetko se temelji na postavkama i principima restorativne pravde, kao postmodernog koncepta koji donosi jednu sasvim novu paradigmu rješavanja konflikta nastalog učinjenjem krivičnog djela. S tim u vezi i ovi programi se realiziraju u zajednici i mnogi su usmjereni ka jačanju položaja žrtve krivičnog djela. No, ono što je posebno bitno naglasiti jeste da se predmetni način postupanja temelji na principima dobrovoljnosti i participativnosti, tako da se alternativne mjere za razliku od krivičnih sankcija ne izriču snagom autoriteta nadležnog organa, već uz pristanak maloljetnika. To je jedna od fundamentalnih novina kojom se značajno mijenja i pozicija učinitelja krivičnog djela, te se on iz perspektive pasivnog izbjegavanja odgovornosti, a što je karakteristika položaja optuženog u krivičnom postupku, preusmjerava u poziciju aktivnog preuzimanja odgovornosti.

uz pristanak maloljetnika.³⁵

Na kraju, ono što je posebno bitno, jeste da se i svrha primjene predmetnih mehanizama reagiranja na prestupništvo maloljetnika djelimično razlikuje. S tim u vezi, svrha primjene odgojnih preporuka jeste: *a*) da se ne pokreće krivični postupak prema maloljetnom učinitelju krivičnog djela, te *b*) ujecaj na maloljetnika da ubuduće ne čini krivična djela (čl. 81. st. 2. KZ FBiH). I dok je potonji cilj ostvarivanja efekata specijalne prevencije imanentan i sankcijama za maloljetnike, primarni cilj odgojnih preporuka jeste preusmjeravanje društvenog reagiranja na kriminalitet mladih ka vansudskim oblicima reakcije. U stvari, to je ono što ih i suštinski razlikuje od krivičnih sankcija, jer dok se odgojne preporuke mogu primjenjivati isključivo prije pokretanja postupka prema maloljetnicima,³⁶ (maloljetničke) krivične sankcije se izriču po okončanju krivičnog postupka.

Kada je, pak, u pitanju opseg njihove primjene, predmetne mjere se u pozitivnom zakonodavstvu smatraju primjerenim oblikom reagiranja na lakša krivična djela, te se mogu primjeniti samo kada je u pitanju maloljetnik koji je učinio krivično djelo za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine.³⁷ I dok je u teoriji nesporno da je ovakav oblik

---

Jednostavno, za razliku od tradicionalnog krivičnogpravnog modela u kojem je krivična odgovornost nametnuta i koju maloljetni učinitelj nerijetko osporava i izbjegava, primjena alternativnih mjera je uvjetovana njegovim dobrovoljnim preuzimanjem odgovornosti, što je krunska pretpostavka istinske rehabilitacije. Naime, tek kada se maloljetnik suoči sa stvarnim posljedicama krivičnog djela, shvati kakvo je zlo nanio oštećenoj strani i poduzme odgovarajuće mjere s ciljem popravljanja prouzrokovane štete, može doći i do promjene životnih stavova i matrice mišljenja, a samim tim i do preobrazbe njegove ličnosti i oblika ponašanja. Uporedi: A. Žižak, *Konceptualni okvir u N. Koller-Trbović et al., Model izvansudske nagodbe prema maloljetnicima i mlađim punoljetnicima*, Ministarstvo rada i socijalne skrbi Republike Hrvatske, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske i Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2003, 14.

³⁵ Navedeni uvjet za primjenu odgojnih preporuka nije eksplicitno istaknut u odredbama KZ FBiH, no on implicite proizilazi iz odredbe čl. 80. st. 2. KZ FBiH u kojoj se kao uvjeti za primjenu odgojnih preporuka navode: maloljetnikovo priznanje krivičnog djela i njegova izražena spremnost na pomirenje sa oštećenim. Ovakav zaključak proizilazi iz činjenice da je u krivično-procesnom smislu relevantno samo ono priznanje koje je dato dobrovoljno. Osim toga i drugi uvjet, po svojoj prirodi, u sebi nužno subsumira i princip dobrovoljnosti. Stoga, ukoliko maloljetnik dobrovoljno ispunjava ove uvjete, on eo ipso pristaje i na primjenu odgojnih preporuka. S druge strane, odredbama čl. 24. st. 2. t. d) ZZPDMKP RS je, kao jedan od zakonskih uvjeta za primjenu vaspitnih preporuka, izričito naveden i uvjet da maloljetnik dadne pristanak za njihovu primjenu i to u pisanoj formi. Takvo rješenje je u duhu preporuka Komiteta UN-a za prava djeteta, koji u svom Opštem komentaru o pravima djece u maloljetničkom pravosuđu (tzv. Opšti komentar broj 10) od 25. aprila 2007. godine, u stavu 27, preporučuje da maloljetnik na primjenu diverzionih mjera mora pristati slobodno, dobrovoljno i u pisanoj formi (Vidi: M. N. Simović et al., 200.), te bi u tom smislu de lege ferenda trebalo precizirati i odredbe u maloljetničkom krivičnom zakonodavstvu FBiH.

³⁶ Vidi fusnotu 32.

³⁷ Maloljetničko krivično zakonodavstvo RS značajno proširuje obim mogućnosti primjene odgojnih preporuka. Naime, odredbama čl. 24. st. 1. u vezi čl. 89. st. 1. ZZPDMKP RS predviđena je mogućnost primjene odgojnih preporuka za krivična djela sa propisanom novčanom kaznom ili kaznom zatvora do pet

reagiranja primjeren u slučajevima tzv. primarnog kriminaliteta, odnosno kada se maloljetnik prvi put pojavljuje kao učinitelj krivičnog djela, u krivičnom pravu FBiH primjena odgojnih preporuka se smatra opravdanom i u ostalim slučajevima kada je to u najboljem interesu maloljetnika (v. čl. 7. stav 3. UOPM).

Ovlaštenja za primjenu odgojnih preporuka imaju kako tužitelj, tako i sudija za maloljetnike. Nadležni tužitelj može izreći odgojne preporuke: ličnog izvinjenje oštećenom; naknade štete oštećenom; redovnog pohađanja škole i posjećivanje odgojnih, obrazovnih, psiholoških i drugih savjetovališta (v. čl. 82. st. 1. tač. a) do c) i tač. h) i st. 2. KZ FBiH), dok sudija za maloljetnike može primjeniti: rad u korist humanitarne organizacije ili lokalne zajednice; prihvatanje odgovarajućeg zaposlenja; smještaj u drugu porodicu, dom ili ustanovu, te liječenje u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi (v. čl. 82. st. 1. tač. d) - f) KZ FBiH).³⁸ Pobrojane mjere su po svojoj prirodi i sadržini djelimično različite i u tom smislu se mogu klasificirati u nekoliko grupa. U prvu grupu spadaju one koje reguliraju lične odnose maloljetnika i oštećenog (lično izvinjenje oštećenom i naknada štete oštećenom). Potom, one koje se odnose na školovanje i rad maloljetnika, kao preporuke tretmanske prirode. Tu se ubrajaju: redovno pohađanje škole, rad u korist humanitarne organizacije ili lokalne zajednice i prihvatanje odgovarajućeg zaposlenja. Na kraju, treću grupu čine one odgojne preporuke koje su usmjerene na uklanjanje ili ublažavanje faktora koji su generirali delinkventno ponašanje maloljetnika, a vezani su za njegove lične prilike i socijalni ambijent u kojemu obitava, kao što su: smještaj u drugu porodicu, dom ili ustanovu, liječenje u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi, te posjećivanje odgojnih, obrazovnih i drugih savjetovališta.³⁹

U osnovi, odgojne preporuke predstavljaju kratkotrajne mjere reagiranja, koje mogu trajati najduže godinu dana i mogu se izricati na pune sate, dane i mjesece. Međutim, vremenski okvir trajanja pojedinih odgojnih preporuka je limitiran i na kraći vremenski period, tako da npr. primjena odgojne preporuke rad u korist humanitarne organizacije ili lokalne za-

---

godina, kao i za krivična djela sa kaznom preko pet godina, kada je to svrsishodno i srazmjerno okolnostima i težini učinjenog krivičnog djela.

³⁸ ZPDMKP RS poznaje slijedeće odgojne preporuke: a) lično izvinjenje oštećenom, b) naknada štete oštećenom, c) redovno pohađanje škole ili redovno odlazanje na posao, d) uključivanje u rad bez naknade, u humanitarne organizacije ili poslove socijalnog, lokalnog ili ekološkog sadržaja, e) liječenje u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi (bolničko ili ambulantno) i f) uključivanje u pojedinačni ili grupni tretman odgojnih, obrazovnih, psiholoških i drugih savjetovališta. Pri tome, novina je da nadležnost za primjenu pojedinih preporuka nije podijeljena između nadležnog tužitelja ili sudije za maloljetnike, već svaku od navedenih mjera mogu primjenjivati oba procesna subjekta (v. čl. 26. ZPDMKP RS).

³⁹ M. Babić et al., 356.

jednice može iznositi najviše 60 sati rada u periodu od tri mjeseca, ali da taj rad ne ometa školovanje ili zaposlenje maloljetnika (čl. 45. 1. UPOP).

Na kraju, treba istaći da nadležni subjekti izbor i primjenu odgojnih preporuka vrše u suradnji sa roditeljima, usvojiteljima ili starateljima maloljetnika, te nadležnim organom starateljstva, a vodeći računa o sveukupnim interesima kako samog maloljetnika, tako i oštećenog. Pri tome, tužitelj ili sudija za maloljetnike mogu u konkretnom slučaju primijeniti ne samo jednu, nego više odgojnih preporuka iz svoje nadležnosti, a u toku izvršenja one se mogu zamjeniti drugom odgojnom preporukom ili potpuno ukinuti.

2. Postupci izricanja i primjene odgojnih preporuka

Već je istaknuto da odgojne preporuke označavaju specifične mjere društvenog reagiranja na delinkvenciju mladih izvan krivičnog postupka i po prirodi stvari o njima se odlučuje prije pokretanja istog. Naime, nadležni tužitelj prije donošenja odluke hoće li podnijeti zahtjev za pokretanje postupka prema maloljetniku, ima obavezu da razmotri *mogućnost i opravdanost* izricanja odgojnih preporuka (čl. 374. ZKP FBiH). U procesnom smislu, razmatranje mogućnosti i opravdanosti primjene odgojnih preporuka odvija se u kontekstu tužiteljevog odlučivanja o svrsishodnosti vođenja postupka prema maloljetniku, a temeljem primjene načela oportuniteta.⁴⁰

S druge strane, ukoliko tužitelj zbog procjene da primjena odgojnih preporuka nije moguća niti opravdana ili pak zbog nekooperativnosti maloljetnika u izvršenju iste, ipak podnese zahtjev za pokretanje pripremnog postupka sudiji za maloljetnike, i sudija ima obavezu da prije odlučivanja po zahtjevu tužitelja razmotri mogućnost i opravdanost izricanja odgojnih preporuka. Razmatranje mogućnosti i opravdanosti primjene odgojnih preporuka vrši se na posebnom ročištu.

Odredbama ZKP FBiH nije bliže regulirano koji subjekti prisustvuju ovom ročištu, ali isto tako nisu regulirani niti postupci izricanja i izvršenja pojedinih preporuka. Tek su UPOPM precizno normirani predmetni postupci vezano za svaku od osam odgojnih preporuka, pri čemu se svih

⁴⁰ Obzirom da tužitelj svoju odluku o nepokretanju postupka prema maloljetniku de facto može uslovljavati ispunjenjem neke obaveze/preporuke od strane maloljetnika, ovaj novi oblik primjene načela oportuniteta se u literaturi označava i kao uslovljeni oportunitet ili uvjetovana svrhovitost, odnosno svrhovitost s posljedicom. Uporedi: B. Cvjetko, „Alternativa pokretanju kaznenog postupka prema maloljetnim i mladim punoljetnim počiniteljima kaznenih djela, odnosno alternativa pokretanju kaznenog postupka u predmetima nasilja u obitelji“, *Temida*, 1/2006, 44.

osam postupaka u osnovi može svesti na dva. Prva vrsta postupka se odnosi na primjenu odgojnih preporuka koje reguliraju lične odnose maloljetnog učinitelja i oštećenog,⁴¹ dok se druga vrsta primjenjuje prilikom izricanja i izvršenja svih ostalih preporuka.

2.1. Postupak primjene odgojnih preporuka koje reguliraju lične odnose maloljetnika i oštećenog

Po prijemu izvještaja o učinjenom krivičnom djelu od strane maloljetnika, a prije podnošenja zahtjeva za pokretanje pripremnog postupka kao svojevrsnog akta optuženja maloljetne osobe, te kada utvrdi da su ispunjene i ostale normativne pretpostavke, nadležni tužitelj zakazuje već spomenuto *ročište o razmatranju mogućnosti i opravdanosti primjene odgojnih preporuka*. Ovom ročištu pored maloljetnika obavezno prisustvuju njegovi roditelji, usvojitelji, odnosno staratelji, a o istom će biti obavješteni i branitelj maloljetnika, predstavnik organa starateljstva, oštećeni i njegov punomoćnik. Ukoliko se utvrdi da su ispunjeni opći uvjeti, te da je primjena odgojnih preporuka opravdana, uz pristanak maloljetnika i saglasnost njegovih roditelja, staratelja ili usvojitelja, tužitelj donosi *naredbu* o upućivanju predmeta nadležnom organu starateljstva radi posredovanja, odnosno postizanja sporazuma bilo o naknadi štete oštećenom ili o ličnom izvinjenju oštećenom. Samo posredovanja vrši posebno osposobljena stručna osoba koju imenuje rukovodilac organa starateljstva, a u daljim fazama ova stručna osoba sprovodi praćenje i izvještavanje o uspješnosti primjene odgojne preporuke.

Postupak posredovanja odvija se kroz nekoliko ročišta. Prvo se zakazuje *ročište sa maloljetnikom*, na koje se pozivaju njegovi roditelji, usvojitelji ili staratelji, te branitelj, a na kojem se oni upoznaju sa benefitima, ali i štetnim posljedicama (ne)prihvatanja izvršenja konkretne odgojne preporuke, te da će se uz njihov pristanak takva mogućnost ponuditi i oštećenom. U slučaju pozitivnog odgovora maloljetnika, zakazuje se *ročište sa oštećenim* na koje se poziva i njegov punomoćnik. Oštećenom se također prezentira svrsishodnost primjene konkretne odgojne preporuke, ali mu se izričito pojašnjava kako nije obavezan prihvatiti primjenu iste.

Ukoliko oštećeni prihvati mogućnost ličnog izvinjenja ili naknade štete od strane maloljetnika, nadležni organ starateljstva zakazuje *ročište sa*

---

⁴¹ Postupci primjene odgojnih preporuka ličnog izvinjenja oštećenom i naknade štete oštećenom su, odredbama čl. 13-32 UPOPM, zasebno regulirani postupci, no, zbog njihove sličnosti oni su u okviru ovog rada predstavljeni kao jedan postupak.

maloljetnikom i oštećenim na koje se pored njih pozivaju i maloljetnikovi roditelji, staratelji ili usvojitelji, kao i njegovog branitelj, te punomoćnik oštećenog, a sve u cilju iznalaženja zajedničkog rješenja.

Prvo se ukratko prezentira sadržaj razgovora koji je obavljen na posebnom ročištu sa maloljetnikom, a zatim i istog razgovora sa oštećenim. Maloljetniku se daje mogućnost da navede svoje razloge za prihvatanje konkretne odgojne preporuke, a zatim se takva ista mogućnost nudi i oštećenom. Tek nakon toga, otvara se proces njihovog međusobnog razgovora i komunikacije koji može uključivati i postavljanje pitanja. Kada su maloljetnik i oštećeni postigli sporazum o ličnom izvinjenju ili naknadi štete oštećenom, to se konstatuje u zapisniku koji organ starateljstva zajedno sa cjelokupnim spisom dostavlja nadležnom tužitelju⁴². Tek tada tužitelj donosi *naredbu o izricanju konkretne odgojne preporuke*.

Posljednji stadij ovog postupka čini stadij izvršenja izrečene odgojne preporuke koji nadzire stručna osoba organa starateljstva. Ukoliko je maloljetnik blagovremeno izvršio odgojnu preporuku, tužitelj donosi *naredbu da se neće podnositi zahtjev za pokretanje pripremnog postupka*. Naravno, u slučaju kada maloljetnik ne realizira preuzetu obavezu povodom neke odgojne preporuke, nadležni tužitelj postavlja *zahtjev za pokretanje pripremnog postupka* sudiji za maloljetnike i istovremeno ga obavještava da nije uspjela sprovedba postupka za primjenu konkretne odgojne preporuke.

2.2. Postupak primjene ostalih odgojnih preporuka

Postupci za primjenu preostale dvije odgojne preporuke koje može primjeniti nadležni tužitelj (redovno pohađanje škole i posjećivanje odgojnih, obrazovnih, psiholoških i drugih savjetovališta), kao i svih odgojnih preporuka za čije izricanje je nadležan sudija za maloljetnike, su gotovo identični.⁴³ Stoga, da bi se izbjeglo bespotrebno ponavljanje, ponudit ćemo kratki prikaz postupka primjene preostale dvije odgojne preporuke

---

⁴² Međutim, kada se radi o odgojnoj preporuci naknade štete oštećenom, moguće je da se tokom ovog ročišta maloljetnik i oštećeni ne uspiju dogovoriti oko visine naknade štete. U tom slučaju, ovlašteni uposlenik organa starateljstva koji rukovodi ovim ročištem o tome obavještava nadležnog tužitelja, koji donosi naredbu da vještak finansijske struke, na temelju uvida u spis, da svoj nalaz i mišljenje o visini štete koja je prouzrokovana. Vještak je dužan u roku od osam dana pripremiti svoj nalaz i mišljenje, te će se zakazati novo ročište na kojem će se maloljetnik i oštećeni izjasniti o vještakovom mišljenju i nalazu. Zapisnik sa tog ročišta se dostavlja tužitelju, koji će, ako su se strane usaglasile oko visine štete, donijeti naredbu o izricanju odgojne preporuke naknade štete oštećenom. No, ako se stranke nisu složile po ovom pitanju, tužitelj će sudiji za maloljetnike podnijeti zahtjev za pokretanje pripremnog postupka (v. čl. 26. i 27. UPOPM).

⁴³ Vidi odredbe čl. 33. – 66. OPOPM.

iz nadležnosti tužilaštva, a takvu proceduru *mutatis mutandis* primjenjuje i sudija za maloljetnike, s tim da on svoju odluku o izricanju neke od četiri odgojne preporuke donosi u vidu *rješenja*, a ne *naredbe* kao nadležni tužitelj.

Naime, po prijemu izvještaja o učinjenom krivičnom djelu, te uz ispunjene ostalih normativnih pretpostavki, tužitelj će zakazati *ročište* o razmatranju mogućnosti i opravdanosti primjene neke od odgojnih preporuka. Obzirom da ove preporuke po svojoj sadržini nisu usmjerene na restauriranje odnosa između maloljetnika i oštećenog, već su usmjerene na otklanjanje faktora koji su generirali delinkventno ponašanje mladih, ne ide se u stadij posredovanja, nego se odmah na ovom ročištu donosi odluka o primjeni konkretne odgojne preporuke, ali samo onda kada se to smatra opravdanim. Opravdanost primjene određene odgojne preporuke postoji u slučaju korespondentnosti njene prirode i sadržine sa faktorima delinkvencije maloljetnika, a što nadležni organ utvrđuje na temelju izvještaja organa starateljstva ili na osnovu nalaza i mišljenja vještaka određene struke. Na primjer, primjena mjere redovnog pohađanja škole posebno će se smatrati opravdanom onda kada se utvrdi da je maloljetnik sklon napuštanju časova u školi ili da je u to vrijeme učinio krivično djelo. Međutim, kada stekne uvjerenje da je primjena neke odgojne preporuke moguća i opravdana, tužitelj mora izdejsstvovati i pristanak maloljetnika, kao i saglasnost njegovih roditelja, da bi mogao donijeti *naredbu o primjeni konkretne odgojne preporuke*.

Nadzor nad izvršenjem odgojne preporuke vrši stručna osoba organa starateljstva u suradnji sa odgovornom osobom iz institucije ili tijela⁴⁴ u kojoj se izvršava preporuka, te o tome, najmanje jednom mjesečno, izvještava tužitelja. Ukoliko maloljetnik u potpunosti ispuni odgojnu preporuku, a o čemu tužitelju konačni izvještaj podnosi organ starateljstva, tužitelj

⁴⁴ Kada su u pitanju odgojne preporuke a) rad u korist humanitarne organizacije ili lokalne zajednice, b) prihvatanje odgovarajućeg zaposlenja i c) smještaj u drugu porodicu, dom ili ustanovu čije je izricanje u nadležnosti sudije za maloljetnike, treba istaći da se ove preporuke ne mogu izvršavati u bilo kojoj ustanovi, organizaciji ili preduzeću, već u posebno odabranim subjektima. Naime, u skladu sa odredbama čl. 44., 51. i 69. UPOPM, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike bilo je dužno donijeti opće kriterije za izbor ustanova, organizacija ili preduzeća, na temelju kojih bi organi starateljstva na lokalnoj razini izabrali pomenuta tijela koja bi mogla sprovesti predmetne aktivnosti. Pa, iako je postojala obaveza da se ti kriteriji usvoje u roku od 30 dana po stupanju na snagu UPOPM, isti su utvrđeni tek 2010. Pravilnikom o utvrđivanju općih kriterija za izbor odgovarajućih preduzeća, organizacija i ustanova u javnom i društvenom sektoru u kojima će se sprovesti odgojna preporuka izrečena maloljetniku ("Službene novine FBiH" br. 43) (u daljem tekstu: Pravilnik). U skladu sa odredbama čl. 2-7. Pravilnika nadležni organ starateljstva na osnovu javnog poziva objavljenog u dnevnoj štampi izvršit će izbor i sačiniti listu odgovarajućih preduzeća, ustanova i organizacija, koja zadovoljavaju uslove propisane Pravilnikom, sa istima potpisati sporazum o izvršenju odgojne preporuke, te o tome obavjestiti sudiju za maloljetnike.

donosi naredbu da se neće podnositi zahtjev za pokretanje pripremnog postupka nadležnom sudu.

Na kraju, treba napomenuti kako se bilo koja izrečena odgojna preporuka, neovisno da li je istu donio tužitelj ili sudija za maloljetnike, može zamjeniti drugom odgojnom preporukom onda kada je izvršenje konkretne odgojne preporuke preteško za maloljetnika. O tome ovlaštena stručna osoba organa starateljstva obavještava tužitelja ili sudiju za maloljetnike, pa ako se oni slože sa prijedlogom, zamjena odgojne preporuke će se izvršiti na način kako su maloljetnik i oštećeni postigli sporazum. Osim toga, ako se postignuti sporazum krši od bilo koje strane, izrečenu odgojnu preporuku je moguće ukinuti i u tom slučaju tužitelj će podnijeti zahtjev za pokretanje pripremnog postupka, odnosno sudija za maloljetnike će postupiti po ovom zahtjevu⁴⁵.

3. Primjena odgojnih preporuka u praksi tužilaštava na području Bosne i Hercegovine

Nesporno je da uvođenje odgojnih preporuka, kao alternativnog načina reagiranja na prestupništvo maloljetnika, predstavlja jednu od najznačajnijih novina u domaćem maloljetničkom krivičnom zakonodavstvu u posljednjih nekoliko decenija, te da su ove mjere po intenciji zakonodavca trebale postati značajnim oblikom reagiranja na delinkventna ponašanja mladih. Štaviše, pojedina aktuelna istraživanja stavova javnosti o prihvatljivosti korištenja alternativnih mjera prema maloljetnicima u sukobu sa zakonom, pokazuju da u izboru društvene reakcije na prestupništvo mladih, javnost podržava primjenu alternativnih formi postupanja prema ovoj populaciji.⁴⁶ Kao odgovor na pitanje u kojoj mjeri su predmetna očekivanja zakonodavca i javnosti zadovoljena ili iznevjerena, poslužit će nam podaci vezani za primjenu odgojnih preporuka u praksi tužilaštava⁴⁷ na području Bosne i Hercegovine, sadržani u godišnjim izvještajima Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine (VSTV BiH), obzirom da nadležne entitetske agencije za statistiku ne prikupljaju statističke podatke o primjeni odgojnih preporuka. Sumarni pokazatelji obima njihove primjene u praksi kantonalnih tužilaštava u Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH), okružnih tužilaštava u Republici Srpskoj (RS) i Tužilaštva Brčko

⁴⁵ Vidi član 11. UPOPM.

⁴⁶ Uporedi: M. Budimlić et al., *Izvršenje alternativnih mjera za maloljetnike: pravni, institucionalni i praktični problemi*, Centar za istraživanje politike suprotstavljanja kriminalitetu, Sarajevo 2010, 59.

⁴⁷ Nažalost, na temelju izvještaja VSTV BiH ne može se utvrditi koliki je obim primjene odgojnih preporuka od strane nadležnih sudova u našoj zemlji. Prema našim saznanjima, bar kada je u pitanju sudska praksa u FBiH, izricanje odgojnih preporuka od strane sudova je minorno i zanemarljivo.

Distrikta (BD) tokom posljednjih pet godina vidljivi su iz slijedećeg tabelarnog prikaza.

Tabela 1. Primjena odgojnih preporuka u tužilaštvima na području BiH u periodu 2006-2010. (po predmetima)⁴⁸

Godina	Ukupan broj prijava* (FBiH) <i>aps.</i>	Odgojne preporuke (FBiH) <i>aps.</i> (proc. %)	Ukupan broj prijava (RS) <i>aps.</i>	Odgojne preporuke (RS) <i>aps.</i> (proc. %)	Ukupan broj prijava (BD) <i>aps.</i>	Odgojne preporuke (BD) <i>aps.</i> (proc. %)
2006.	1920	210 (10,9%)	879	22 (2,5%)	40	30 (75%)
2007.	1948	151 (7,8%)	805	84 (10,4%)	60	37 (61,6%)
2008.	1905	53 (2,8%)	820	13 (1,5%)	55	25 (45,4%)
2009.	1499	10 (0,6%)	819	8 (0,9%)	44	35 (79,5%)
2010.	1488	6 (0,4%)	845	15 (1,7%)	47	15 (31,9%)

Ono što je *prima facie* uočljivo na temelju navedenih statističkih parametara⁴⁹ jesu u stvari divergentne tendencije u primjeni predmetnih alternativnih mjera, koje su se javile u praksi pojedinih tužilaštava tokom promatranog perioda. Naime, iako se mogu uočiti stanovite oscilacije, nedvojbeno je da su odgojne preporuke u praksi Tužilaštva Brčko Distrikta izricane na izuzetno zavidnom nivou, te su tokom pojedinih godina predstavljale dominantni model reagiranja na prestupništvo mladih. S druge strane, obim njihove primjene u praksi kantonalnih tužilaštava u FBiH i okružnih tužilaštava u RS su znatno skromniji, pri čemu se, posebno u FBiH, može uočiti konstantna regresija u njihovoj primjeni. No, ono na što posebno treba ukazati jeste nagli pad izricanja odgojnih preporuka u 2009. i 2010. godini. Podatak je utoliko iznenađujući, jer je tokom 2009. stupila na snagu UPOPM koja je trebala upotpuniti normativni okvir, te

⁴⁸ Navedeni tabelarni prikaz je urađen na temelju godišnjih izvještaja VSTV-a koji su dostupni na: www.hjpc.ba

⁴⁹ Kada su u pitanju podaci koji se odnose na obim primjene odgojnih preporuka u praksi kantonalnih tužilaštava u FBiH tokom 2006. i 2007. godine moramo iskazati stanovitu rezervu glede njihove pouzdanosti. Naime, na osnovu informacija o primjeni odgojnih preporuka koje su pojedina kantonalna tužilaštva dostavila Tužilaštvu FBiH kao odgovor na njihov zahtjev od 28. 11. 2008. (predmet broj: KTA-482/08) vidljivo je da polovina kantonalnih tužilaštava do kraja 2008. nije započela sa izricanjem odgojnih preporuka. Naime, zbog nepostojanja podzakonskih propisa koji bi bliže regulirali procedure njihovog izricanja i primjene, praksa izricanja predmetnih alternativnih mjera nije bila zaživjela u kantonalnim tužilaštvima: Kantona Sarajevo, Zeničko-dobojskog kantona, Srednjobosanskog kantona, Livanijskog kantona, te Zapadnohercegovačkog kantona, dok se u Kantonalnom tužilaštvu Hercegovačko-neretvanskog kantona sa izricanjem odgojnih preporuka krenulo tek u februara 2008. godine. Ako se uzmu u obzir i podaci koje je dostavilo Kantonalno tužilaštvo Posavskog kantona, prema kojima su tužitelji ovog tužilaštva 2005. izrekli 3, a 2006. 4 odgojne preporuke, moramo imati rezerve prema podacima koji su sadržani u izvještajima VSTV-a.

* Ukupan broj prijava (ukupno u radu) predstavlja zbir neriješenih prijava iz ranijeg perioda i primljenih prijava tokom promatrane godine.

pospješiti obim primjene predmetnih diverzionih mjera.

Osim navedenih, svakako da bi nam bili interesantni i podaci o strukturi izrečenih odgojnih preporuka, no nažalost prikaze takvih informacija ne sadrže pomenuti izvještaji VSTV-a BiH. Također, predmetni izvještaji ne sadrže ni podatke o izricanju odgojnih preporuka od strane sudova u Bosni i Hercegovini. Da bismo dobili izvjesna saznanja o ovim pitanjima, te posebno da bismo pokušali dokučiti uzroke regresivnih tendencija u primjeni odgojnih preporuka tokom posljednje dvije godine sprovedi smo određena istraživanja u tužilaštvu i sudovima na području Tuzlanskog kantona.

4. Odgojne preporuke u tužilačkoj i sudskoj praksi na području Tuzlanskog kantona

Tužitelji Kantonalnog tužilaštva Tuzlanskog kantona (TK) su jedni od pionira u primjeni odgojnih preporuka na području FBiH i zbirni rezultati njihovog rada mogu se pratiti na osnovu naredne tabele, koja se temelji na zvaničnim podacima koje je Tužilaštvo u promatranom razdoblju podnosilo VSTV-u BiH.

Tabela 2. Primjena odgojnih preporuka u Kantonalnom tužilaštvu TK u periodu 2006-2010. (po predmetima i licima)

Godina	Ukupan broj prijava (po predmet.)	Ukupan broj prijava (po licima)	Odgojne preporuke (po predmet.) apsolutno	Odgojne preporuke (po licima) apsolutno	Odgojne preporuke (po predmet.) (%)	Odgojne preporuke (po licima) (%)
2006.	258	423	16	37	6,2%	8,7%
2007.	458	679	12	17	2,6%	2,5%
2008.	511	813	24	34	4,6%	4,1%
2009.	398	517	5	5	1,2%	0,9%
2010.	431	639	1	1	0,2%	0,1%

Ukoliko predmetne rezultate kompariramo sa onima iz prethodne tabele, može se uočiti da su isti prilično skromni u odnosu na iskustva iz Brčko Distrikta, no u odnosu na rezultate u FBiH oni, ipak nisu zanemarljivi, posebno tokom 2008. i 2009. Godine. Osim toga, primjetno je da su u posljednje dvije godine i u Kantonalnom tužilaštvu TK navedene diverzionne mjere izricane u zanemarljivom obimu.

Izveštaji Kantonalnog tužilaštva TK upućeni VSTV-u BiH ne sadrže podatke o strukturi izrečenih odgojnih preporuka, a više informacija o tome nije bilo moguće prikupiti niti na osnovu uvida u registre pomenutog tužilaštva, odnosno uvida u Ktm upisnik, obzirom da ni on ne sadrži podatke o ovom segmentu primjene odgojnih preporuka. Da bismo dobili određena saznanja o tome, ali i drastičnom padu primjene predmetnih mjera nakon stupanja na snagu UPOPM, kreirali smo kratki polustrukturirani upitnik, koji je pored ovih obuhvatio i neka druga pitanja, s tim da ovom prilikom nećemo prezentirati rezultate koji se odnose na ta druga pitanja. Isti je distribuiran tužiteljima Kantonalnog tužilaštva TK koji su, u promatranom razdoblju, radili na krivičnim predmetima maloljetnika (9 tužitelja). Sumirajući njihove iskaze može se zaključiti kako je najčešće izricana odgojna preporuka ličnog izvinjenja oštećenom, dok su odgojne preporuke naknade štete oštećenom i redovnog pohađanja škole izrečene u svega nekoliko slučajeva (sedam ispitanika je odgovorilo da nisu uopće izricali ove preporuke, dok je dvoje odgovorilo da su izricali u manje od pet slučajeva). Tužitelji su neprimjenjivanja pomenutih preporuka obrazlagali činjenicom da maloljetnici u konkretnim slučajevima nisu bili u mogućnosti da nadoknade štetu oštećenom, odnosno da primjena odgojne preporuke redovnog pohađanja škole nije bila opravdana, jer se radilo o maloljetnicima koji su redovno pohađali nastavu. Preporuka posjećivanja odgojnih, obrazovnih i psihološki savjetovališta nije uopće izricana, a što su ispitanici objašnjavali nepostojanjem institucija u kojima bi se realizirali programi savjetovanja maloljetnika.

Kada je u pitanju radikalna stagnacija u primjeni odgojnih preporuka, nakon stupanja na snagu UPOPM, ispitanici tužitelji (njih 8) su kao osnovni razlog istakli *suviše komplicirane procedure koje propisuje UPOPM*. To se prije svega odnosi na postupak primjene odgojne preporuke ličnog izvinjenja oštećenom kao mjere koja je ranije najčešće izricana, a koji se bitno razlikuje od postupka koji je iznjedrila tužilačka praksa Kantonalnog tužilaštva TK iz ranijih godina.⁵⁰ Jedan ispitanik je kao osnovni razlog

---

⁵⁰ Zarad buduće krivičnoppravne historijografije u našoj zemlji čini se zanimljivim objasniti tok ovog postupka. Do saznanja o tome došli smo na osnovu analize predmeta u kojima su primjenjivane odgojne preporuke, te intervju sa pojedinim tužiteljima. Naime, na osnovu izvještaja o učinjenom krivičnom djelu od strane maloljetnika koji su tužilaštvu prosljedile ovlaštene službene osobe, te na osnovu izvještaja organa starateljstva (odnosno nadležnog centra za socijalni rad) o ličnim i porodičnim prilikama maloljetnika, nadležni tužitelj je pristupao procjeni mogućnosti i opravdanosti primjene određene odgojne preporuke u konkretnom slučaju. Ukoliko je procijenjeno da bi u tom predmetu bilo svrsishodno reagirati izricanjem odgojne preporuke, tužitelj je donosio naredbu o održavanju ročišta radi razmatranja mogućnosti i opravdanosti primjene odgojne preporuke. Na ovo ročište je pozivan maloljetnik, njegovi roditelji, staratelji ili usvojitelji, predstavnik organa starateljstva, te oštećeni, a ako je u pitanju oštećeni maloljetnik, onda i njegovi roditelji. Treba napomenuti da je ovo ročište održavano u prostorijama tužilaštva. Obzirom da je u najvećem broju

naveo činjenicu da stručne osobe organa starateljstva nisu educirani za provođenje postupka posredovanja.

Otuda smatramo da bi *de lege ferenda* trebalo preispitati određena rješenja UPOPM i eventualno uprostiti procedure, posebno one koja se odnose na primjenu preporuka ličnog izvinjenja oštećenom i naknade štete oštećenom. Tim prije, jer u onim kantonalnim tužilaštvima u kojima prije stupanja na snagu UPOPM nije bila zaživjela primjena odgojnih preporuka, odsustvo njihove primjene se prevashodno obrazlagalo nepostojanjem odgovarajućeg normativnog okvira, odnosno činjenicom da nisu bile propisane procedure za implementaciju istih. Međutim, i tokom 2009. godine u tim tužilaštvima ove mjere, *sui generis*, nisu izricane, dok je obim njihove primjene u okviru ostalih tužilaštava smanjen u odnosu na 2008. godinu.⁵¹ Takva tendencija može upućivati na zaključak kako rješenja koja sadržava UPOPM nisu u potpunosti adekvatna i prihvatljiva u praksi.

Kada je, pak, u pitanju primjena odgojnih preporuka od strane nadležnih sudova, rezultati su krajnje porazni. Naime, analizom zvaničnih registara (Km upisnika) općinskih sudova u Tuzli, Kalesiji, Živicama, Gradačcu i Gračanici, kao sudova koji su stvarno nadležni da u prvom stepenu postupaju po krivičnim predmetima maloljetnika, ustanovljeno je kako ni jedan od pomenutih sudova u proteklom periodu nije primjenji-

---

predmeta vođen postupak za izricanje odgojne preporuke ličnog izvinjenja oštećenom, tužitelj je kroz neposredni razgovor sa maloljetnikom i oštećenim provodio svojevrzni program rekonsilijacije. Sam postupak se smatrao uspješno okončanim onda kada je maloljetnik nakon priznanja krivičnog djela izrazio spremnost da se lično izvini oštećenom, te ako je oštećeni prihvatio takvo izvinjenje. Tada je tužitelj donosio rješenje o izricanju odgojne preporuke ličnog izvinjenja oštećenom i nakon njegove realizacije, koja je obično popraćena međusobnim rukovanjem između maloljetnika i oštećenog, u zapisnik se unosila izjava maloljetnika o izvinjenju oštećenom, te izjava oštećenog o prijemu izvinjenja, uz konstataciju da je odgojna preporuka uspješno izvršena. Na kraju su stranke davale izjavu da se odriču prava na žalbu i samim tim postupak izricanja i primjene odgojnih preporuka je bio okončan. Pomenuto rješenje tužitelj je dostavljao organu starateljstva radi evidentiranja. Zanimljivim se čini istaći kako u pojedinim slučajevima sam postupak mirenja nije donosio pozitivne rezultate, jer oštećeni nije htio da prihvati izvinjenje maloljetnika. U tom slučaju tužitelj je zakazivao novo ročište koje je, u pravilu, uspješno okončavano. Predmet povodom konkretnog krivičnog djela maloljetnika je završavan naredbom tužitelja da neće biti podnesen zahtjev za pokretanje pripremnog postupka, a o čemu je tužitelj obavještavao ovlaštene službene osobe koje su tužilaštvu proslijedile izvještaj o krivičnom djelu.

⁵¹ Ovakav zaključak temeljimo na informaciji koju nam je, na osnovu našeg zahtjeva, dostavilo Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine (Rješenje VSTV BiH br. 01-50-1506-02/10 od 15.4.2010.), a prema kojoj od 10 odgojnih preporuka, koliko je tokom 2009. godine izrečeno na području FBiH, 5 je izreklo Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona, 3 Kantonalno tužilaštvo Bosansko-podrinjskog kantona i 2 Kantonalno tužilaštvo Unsko-sanskog kantona 2 odgojne preporuke. To su tužilaštva, koja su (prema prethodno spomenutim informacijama Tužilaštva FBiH) otpočela sa praksom izricanja odgojnih preporuka i prije stupanja na snagu UPOPM.

vao odgojne preporuke.⁵² Tragajući za razlozima ovakvog (ne)postupanje obavljani su usmeni intervjui sa 8 od 10 sudija koji obnašaju funkciju sudija za maloljetnike na području Tuzlanskog kantona. Kao temeljni razlog neprimjenjivanja predmetnih diverzionih mjera do početka 2009. godine suci su istakli činjenicu da u ovom razdoblju nije postojao podzakonski normativni akt koji je bliže regulirao postupak izricanja i implementacije istih. S druge strane, kao uzrok, zašto nakon stupanja na snagu UPOPM, nisu izricane odgojne preporuke, svi ispitanici su naveli da nadležni organi starateljstva nisu uspostavili saradnju sa humanitarnim organizacija, porodicama, preduzećima, kao ni sa zdravstvenim ustanovama na lokalnoj razini, tako da je njihovo izricanje bilo bespredmetno, obzirom da ih *de facto* nije bilo moguće izvršiti. Pojedini ispitanici su ukazali i na činjenicu da su obaveze organa starateljstva u postupku implementacije i nadzora nad izvršenjem odgojnih preporuka izuzeno velike i da nadilaze postojeće kadrovske i infrastrukturne potencijale ovog organa.

ZAKLJUČAK

Primjena odgojnih preporuka kao alternativnog načina reagiranja na prestupništvo mladih kroz izbjegavanje (*diversion*) krivične procedure, posebno kada su u pitanju slučajevi bagatelnog i primarnog kriminaliteta, nudi mnoštvo prednosti u odnosu na klasičnu krivičnoppravnu reakciju.

Prije svega, ukoliko imamo na umu činjenicu da maloljetničko prestupništvo nerijetko predstavlja dio procesa sazrijevanja maloljetnika i ima tendenciju spontanog nestanka, standardna krivičnoppravna reakcija može biti neprimjerena. Nadalje, diverzionim postupanjem se izbjegava stigmatizacija maloljetnika kao kriminalca zbog učinjenja lakših krivičnih djela, podstiče razvijanje njegove samoodgovornosti, te sprječavaju negativni psihološki efekti koje vođenje krivičnog postupka može imati na psihički razvoj ličnosti maloljetnika. Također, vansudska reakcija dovodi do rasterećenja krivičnog pravosuđa, a samim tim i do smanjenja troškova u sveukupnom tretmanu maloljetnika u sukobu sa zakonom.

I pored mnoštva navedenih prednosti, predmetni oblik tretmana maloljetnih učinitelja krivičnih djela u praksi sudova i tužilaštava u našoj zemlji nije zaživio u zadovoljavajućoj mjeri. Kada je u pitanju primjena odgojnih preporuka od strane sudova, prema nama dostupnim saznanjima koja se odnose na sudove u FBiH, ona uopće nije zaživjela. S druge

⁵² Nažalost, ovakva negativna tendencija nije imanentna isključivo sudovima na području Tuzlanskog kantona. Prema podacima VSTV BiH (pomenuto rješenje br. 01-50-1506-02/10 od 15.4.2010.), tokom 2009. godine sudovi, na cijelom području FBiH su izrekli samo 1 (jednu) odgojnu preporuku.

strane, iskustva u praksi tužilaštava su nešto bolja. To se posebno odnosi na rad Tužilaštva Brčko Distrikta u kojem je obim primjene datih alternativnih mjera u promatranom razdoblju bio na krajnje zavidnom nivou. Međutim, rezultati u radu tužilaštava na području FBiH i RS su znatno skromniji. Osim toga, u tužilačkoj praksi na području FBiH se bilježi stalni pad u primjeni odgojnih preporuka, a posebno nakon stupanja na snagu UPOPM (2009.). Na temelju istraživanja koja smo proveli među tužiteljima Kantonalnog tužilaštva TK može se zaključiti kako je osnovni uzrok nagle stagnacije primjene odgojnih preporuka, nakon stupanja na snagu UPOPM, izuzetna kompliciranost procedura izricanja i primjene istih, te bar kada je u pitanju njihova primjena na području FBiH smatramo da bi *de lege ferenda* bilo nužno uprostiti date procedure. Osim toga, nesporno je da obim poslova u nadležnosti organa starateljstva koji obuhvata poslove iz domena socijalne zaštite, roditeljskog i starateljskog prava, te sudskog i vansudskog postupanja sa maloljetnicima u sukobu sa (krivičnim) zakonom, uključujući i izvršenje odgojnih preporuka, te nadzor nad njihovim izvršenjem, prevazilazi kadrovske i infrastrukturne potencijale ovog organa. Stoga smo mišljenja da je jedan od najznačajnijih preduvjeta za širu primjenu datih diverzionih mjera kadrovsko jačanje organa starateljstva. Međutim, u skladu sa UPOPM, daljnji uvjet za njihovu primjenu jeste da stručne osobe organa starateljstva koje bi radile na tim poslovima budu dodatno educirane i osposobljene, no nažalost, nadležna federalna i kantonalna ministarstva značajno kasne sa programima edukacije i osposobljavanja, te je nužno ubrzati ove procese. Također, imajući u vidu činjenicu da proces spomenute edukacije može potrajati, smatramo vrijednim rješenje iz čl. 26. st. 4. ZZPDMKP RS, po kojem, u nedostatku osposobljenih stručnih lica organa starateljstva, postupak posredovanja u slučaju odgojnih preporuka ličnog izvinjenja oštećenom i naknade štete oštećenom po odluci nadležnog tužitelja bi mogle vršiti i organizacije ovlaštene za sprovođenje postupka medijacije, te bi isto trebalo ugraditi i u zakonodavstvo FBiH.

Kada je u pitanju primjena odgojnih preporuka od strane sudija, usvajanjem Pravilnika o utvrđivanju općih kriterija za izbor odgovarajućih preduzeća, organizacija i ustanova u javnom i društvenom sektoru u kojima će se sprovoditi odgojna preporuka izrečena maloljetniku, upotpunjene su normativne pretpostavke za njihovu primjenu. No i pored toga bi se mogli pojaviti određeni problemi u implementaciji istih. Naime, postoji opravdana bojazan da preduzeća, humanitarne organizacije, ustanove i druga tijela na lokalnoj razini neće biti zainteresirana da participiraju u programima izvršenja predmetnih mjera, što zbog nedostatka konkretnog

interesa, što zbog straha od rada sa "maloljetnim kriminalcima". Otuda smatramo da bi nadležna federalna ili kantonalna ministarstva trebala sprovesti odgovarajuću kampanju promoviranja primjene alternativnih mjera među predstavnicima pomenutih tijela, kako bi se odagnali njihovi eventualni strahovi i predrasude. Osim toga, nužno je da pomenuta ministarstva istim obezbjede adekvatnu finasijsku podršku ili druge oblike podsticaja da bi ih zainteresirali da učestvuju u programima primjene odgojnih preporuka.

Nadalje, držimo kako je nerealno očekivati da određene odgojne preporuke značajnije zažive u praksi. Tu prije svega mislimo na odgojnu preporuku smještaja u drugu porodicu, dom ili ustanovu. Naime, segment ove preporuke koji se odnosi na smještaj maloljetnika u drugu porodicu predstavlja svojevrсни pandan odgojnoj mjeri pojačanog nadzora u drugoj porodici, koja se zbog nepostojanja hraniteljskih porodica koje su spremne prihvatiti maloljetnika gotovo i ne izriče. Analogno tome, za očekivati je da i taj segment pomenute odgojne preporuke ne dobije puno „pravo građanstva“ u domaćoj pravosudnoj praksi.

Na kraju, uvažavajući pomenute prednosti ovakvog načina reagiranja na prestupništvo mladih, smatramo da sve društvene snage moraju načiniti dodatne napore kako bi primjena odgojnih preporuka postala dominantnim obrascem postupanja sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom, odnosno kako bi bio oživotvoren ideal o tome da vansudska reakcija ne bude alternativa, već primarni odgovor na delinkventna ponašanja mladih.

EDUCATIONAL RECOMMENDATIONS AS AN ALTERNATIVE TO THE CRIMINAL PROCEEDINGS AGAINST JUVENILES AND THEIR APPLICATION IN PRACTICE

SUMMARY

Resolving criminal cases outside the criminal procedure (diversion) represents one of the most advocated approaches in modern criminal law and it is considered to be particularly appropriate way of resolving less serious cases of juvenile delinquency. Its affirmation in some european systems of juvenile justice has been confirmed in the eighties and nineties of last century, while in our criminal legislation the possibilities of its application significantly extended by introducing of educational recommendation.

Using conventional methods of research in the field of social and legal sciences, there has been analyzed the nature, types, conditions and procedures underlying the application of measures under its domestic law. A significant segment of the paper is the application of educational recommendations within the judicial institutions in Bosnia and Herzegovina. The results show that their application by the courts did not come to life at all. On the other hand, experience of their application by the prosecutors are something better. This applies particularly to the work of Prosecutor's Office of Brcko District in which the scope of the given alternative measures, in this period, was at extremely high level. However, the results of the work of prosecutors in the Federation of BiH and Republic of Srpska are much more modest. Moreover, prosecutorial practice in the Federation BiH recorded a steady decline in the application of educational recommendations. We analyzed the causes of this situation, as well as the assumptions which are necessary to be realized in order that the application of educational recommendations, and the avoidance of criminal procedure could become common practice.

Key words: educational/correctional recommendations, juveniles, juvenile justice.